

Datum 2024-12-17

Dnr 2024-002488

Regeringen
Klimat- och näringslivsdepartementet

Uppdrag att vidareutveckla åtgärdssamordning för avrinningsområden

Delredovisning 2024 av regeringsuppdrag att *Vidareutveckla åtgärdssamordning för avrinningsområden* som pågår 2024–2026.

Havs- och vattenmyndigheten (HaV) har fått i uppdrag av regeringen att vidareutveckla åtgärdssamordning för avrinningsområden. Uppdraget inkom till myndigheten den 21 december 2023.

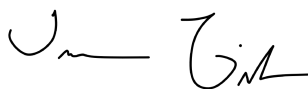
I denna delrapport redovisas vad som genomförts under 2024, särskilt beskrivs de arbetsområden som vi kommer fokusera på inom regeringsuppdraget. HaV redovisar även hur detta regeringsuppdrag samordnas med regeringsuppdraget att *Stärka arbetet med akvatisk restaurering* som pågår under samma tidsperiod. Slutligen redovisar vi huvudaktiviteter under 2025.

Havs- och vattenmyndigheten överlämnar härmed en första delrapportering av uppdraget.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektören Anna Ledin efter föredragning av enhetschefen Susanne Eriksson.

Anna Ledin

Susanne Eriksson

Innehåll

1	Sammanfattning	3
2	Uppdraget och dess beredning	3
2.1	Uppdragsbeskrivning	3
2.2	Avgränsningar	3
3	Utgångspunkter	4
4	Samordning och arbetsområden inom regeringsuppdraget	4
4.1	Samordning mellan regeringsuppdragen	4
4.2	Arbetsområden och insatser under 2024	5
4.2.1	Vidareutveckla processerna för åtgärdssamordning på nationell, regional och lokal nivå	5
4.2.2	Metod för framtagande av planer i kust- och avrinningsområden	6
4.2.3	Modell för prioritering inom och mellan kust- och avrinningsområden	6
4.2.4	Modell för finansiering av åtgärder och samordning	6
4.3	Medel till länsstyrelserna via villkor 4	7
5	Ny enhet för åtgärdssamordning	7
6	Fokus under 2025	8
6.1.1	Övergripande samverkan om regeringsuppdraget	8
6.1.2	Vidareutveckla processerna för åtgärdssamordning på nationell, regional och lokal nivå	8
6.1.3	Metod för framtagande av planer i kust- och avrinningsområden	8
6.1.4	Modell för prioritering inom och mellan kust- och avrinningsområden	9
6.1.5	Modell för finansiering av åtgärder och samordning	9

1 Sammanfattning

Arbetet under 2024 inom regeringsuppdraget *Vidareutveckla åtgärdssamordning för avrinningsområden* har främst inriktats mot att skapa förutsättning för det treåriga uppdraget. Inledningsvis genomfördes flera administrativa moment som att ta fram en projektplan och säkra resurser och definiera/avgränsa uppdraget i samverkan med övriga aktörer. Under året har också flera kartläggande och inventerande insatser påbörjats. Dessa utgör utgångspunkt för arbetet under 2025 och 2026. Arbetet genomförs i nära samverkan med regeringsuppdraget *Stärka arbetet med akvatisk restaurering*.

Arbetet inom detta regeringsuppdraget *Vidareutveckla åtgärdssamordning för avrinningsområden* genomförs inom fyra arbetsområden:

- Vidareutveckla processerna för åtgärdssamordning på nationell, regional och lokal nivå
- Metod för framtagande av planer i kust- och avrinningsområden
- Modell för prioritering inom och mellan kust- och avrinningsområden
- Modell för finansiering av åtgärder och samordning.

2 Uppdraget och dess beredning

2.1 Uppdragsbeskrivning

Havs- och vattenmyndigheten (HaV) fick inför 2024 följande regeringsuppdrag:

Uppdrag att vidareutveckla åtgärdssamordning för avrinningsområden

Havs- och vattenmyndigheten ska vidareutveckla samordningen av vattenfrågor mellan olika aktörer och förordningar för att underlätta och koordinera åtgärdsarbetet i kust- och avrinningsområden. Havs- och vattenmyndigheten ska följa upp och utvärdera arbetet. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Klimat- och näringslivsdepartementet) årligen senast den 31 december med slutredovisning 2026.

Uppdraget har koppling till regeringsuppdraget att *Stärka arbetet med akvatisk restaurering* som ska genomföras under samma tidsperiod. Dessa två regeringsuppdrag kommer att samordnas inom HaV då processer, metoder och modeller i regeringsuppdraget om åtgärdssamordning stödjer uppdraget att stärka arbetet med akvatisk restaurering (Figur 1).

Genomförandet av regeringsuppdragen är ett viktigt steg för att uppnå en integrerad vattenresursförvaltning, vilket ligger i linje med tidigare regeringsuppdrag och statliga utredningar. Vissa av de planerade aktiviteterna pågår redan på HaV och andra myndigheter, vilket kommer integreras i regeringsuppdraget. HaV har i många år arbetat för en ökad samordning i åtgärdsarbetet och bedömer att regeringsuppdraget kommer att stärka detta arbete.

I denna delredovisning redovisas vad som genomförts i regeringsuppdraget under 2024, samt en kort beskrivning av planerade aktiviteter som genomförs under 2025.

2.2 Avgränsningar

Arbetet inom regeringsuppdraget avgränsas till utveckling, förankring och testning av nya arbetssätt. Implementering förväntas kunna ske 2027.

Arbetet fokuserar på fysiska åtgärder i havs- och vattenmiljön som finansieras med anslag 1:11 i enlighet med HaV:s regleringsbrev. Arbetet kommer att beakta annat åtgärdsarbete som finansieras med andra poster och motiv i regeringens budget, samt även åtgärder som finansieras av andra myndigheter, organisationer, företag och privata aktörer. Andra relevanta styrmedel för åtgärder, såsom lagstiftning, kommer också beaktas.

3 Utgångspunkter

Det övergripande målet för regeringsuppdraget är att utveckla arbetssättet internt och externt för att samordna, effektivisera och öka takten i det fysiska åtgärdsarbetet. Detta för att uppnå en förbättrad havs- och vattenmiljö genom att:

- öka fokus på att uppnå konkret effekt av åtgärdsbidragen i de akvatiska miljöerna
- utgå från ett kust- och avrinningsområdesperspektiv
- analysera vilka krav som finns i olika lagstiftningar och samordna åtgärdsarbetet med utgångspunkt i dessa krav
- utveckla samordningen mellan olika aktörer som planerar, finansierar och genomför åtgärder.

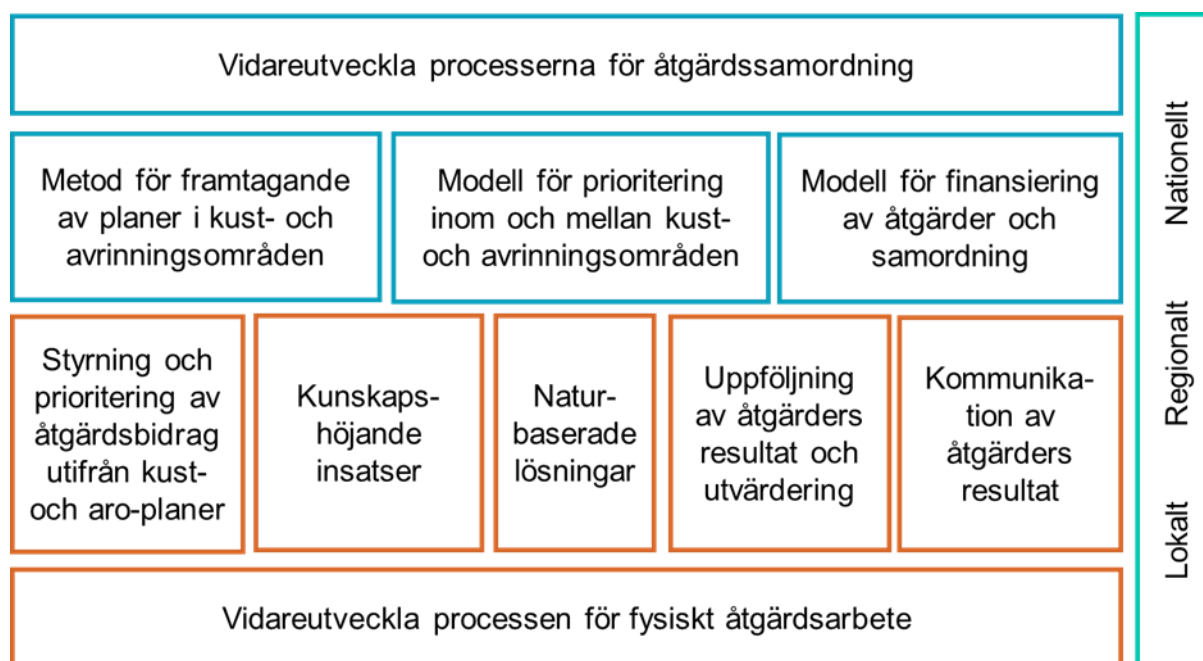
De berörda aktörerna är främst nationella myndigheter, länsstyrelser, kommuner, intresseorganisationer och vattenorganisationer.

4 Samordning och arbetsområden inom regeringsuppdraget

4.1 Samordning mellan regeringsuppdragen

Fokus för Havs- och vattenmyndigheten under 2024 har varit att skapa organisatoriska förutsättningar för genomförandet av regeringsuppdraget (Kap 5) samt ta fram uppdragsdirektiv och projektplan för båda regeringsuppdragen RU *Vidareutveckla åtgärdssamordning för avrinningsområden* och RU *Stärka arbetet med akvatisk restaurering*. Både intern och extern samverkan har genomförts. Särskilt viktiga frågor har varit omfattning/avgränsningar på regeringsuppdraget samt hur de två regeringsuppdragen RU *Vidareutveckla åtgärdssamordning för avrinningsområden* och RU *Stärka arbetet med akvatisk restaurering* förhåller sig till varandra och samverkar.

De två regeringsuppdragen har målsättning att sömlöst stödja varandra och leda till ett mer samordnat och effektivare åtgärdsarbete. RU *Vidareutveckla åtgärdssamordning för avrinningsområden* har ett mer övergripande uppdrag att utveckla processerna på nationell, regional och lokal nivå samt ta fram metoder och modeller för det praktiska åtgärdsarbetet (figur 1). RU *Stärka arbetet med akvatisk restaurering* har ett mer praktiskt uppdrag att utveckla processerna i det konkreta genomförandet av åtgärderna på den regionala och lokala nivån.

Figur 1: Schematisk bild över arbetsområden i RU Vidareutveckla åtgärdssamordning för avrinningsområden (blåa rutor) och RU Stärka arbetet med akvatisk restaurering (röda rutor). De två regeringsuppdragen samordnas sömlöst på nationell, regional och lokal nivå (gröna rutor).

4.2 Arbetsområden och insatser under 2024

Regeringsuppdraget har delats upp i fyra arbetsområden såsom presenteras i de blå rutorna i figur 1. Redovisning av arbetsområdena följer denna uppdelning.

4.2.1 Vidareutveckla processerna för åtgärdssamordning på nationell, regional och lokal nivå

Målet är att vidareutveckla processerna för åtgärdssamordning mellan olika aktörer på nationell, regional och lokal nivå, med syfte att effektivisera och styra åtgärdsarbetet dit det gör mest nytta. Redan genomfört och pågående arbete integreras i arbetet. Det innebär bland annat att tydliggöra:

- juridiska förutsättningar för åtgärdssamordning utifrån olika myndigheters styrande dokument och instruktioner
- HaV:s roll i den nationella åtgärdssamordningen
- länsstyrelsernas roll för regional åtgärdssamordning per kust- och avrinningsområde
- övriga aktörers roller och ansvar, till exempel lokala åtgärdssamordnare vattenorganisationer och andra ideella organisationer.

I beskrivning ingår även att lyfta samverkansmetoder och arbetssätt. Särskild fokus bör ligga på att åtgärda brutna kedjor i processen nationellt-regionalt-lokalt.

Inom arbetsområdet ligger även genomförande av villkor 4 i HaV:s regleringsbrev som innebär en möjlighet att underlätta och stödja arbetet med åtgärdssamordning. Fördelningen av dessa medel tas fram inom regeringsuppdraget. Samarbete med RU Stärka arbetet med akvatisk restaurering kommer att ske inom arbetsområdet, i synnerhet på regional lokal nivå. Processen med åtgärdssamordning ska löpa sömlöst över de båda regeringsuppdragen.

4.2.2 Metod för framtagande av planer i kust- och avrinningsområden

Ta fram ett adaptivt arbetssätt/modell för hur åtgärdsarbetet kan planeras mer integrerat i kust- och avrinningsområdesplaner. I det ingår framtagande av övergripande principer för planering av åtgärder. Arbetet ska ha sin utgångspunkt i "från källa till hav-perspektivet" och knyta samman de olika förvaltningsområdenas krav på åtgärder i ett gemensamt åtgärdsarbete. En lämplig geografisk nivå på dessa planer/underlag kommer också att tas fram. Detta arbete behöver samordnas med arbetet i regeringsuppdraget *Stärka arbetet med akvatisk restaurering*. Arbetssättet ska sedan testas i ett antal pilotområden. Arbetet kommer att ta i beaktande genomfört och pågående arbete med bland annat:

- vattenförvaltningens åtgärdsprogram och avrinningsområdesvisa underlag
- havsmiljöförvaltningens åtgärdsprogram och arbetssätt
- implementering av EU:s restaureringslag, inkl. nationell restaureringsplan
- befintliga arbetssätt inom restaurering med "projektlistan"
- kalkningsstrategi och regionala kalkningsplaner
- invasiva främmande arter, inkl. akuta åtgärdsbehov som kan uppstå inom denna verksamhet
- ekosystembaserad fiskförvaltning
- åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper (ÅGP).

4.2.3 Modell för prioritering inom och mellan kust- och avrinningsområden

Ta fram en process för bättre prioritering av vattenvårdsåtgärder, med utgångspunkt från kust- och avrinningsområden. Syftet är att öka effekterna av åtgärderna i miljön, öka kostnadseffektiviteten, öka helhetssynen och synergier i åtgärdsarbetet mellan olika typer av åtgärder/anslag/lagstiftningar. Arbetssättet behöver även ta hänsyn till motstående intressen, andra samhällsmål och samhällsnyttor.

Här adresseras strategiska och övergripande prioriteringsfrågor inom och mellan kust/ avrinningsområden. Detta arbete ska samordnas med arbetet i regeringsuppdraget *Stärka arbetet med akvatisk restaurering* som också adresserar frågor om prioritering av fysiska åtgärder inom åtgärdsbidragen, samt även länsstyrelserna i frågor om åtgärdsrioritering i det operativa åtgärdsarbetet.

4.2.4 Modell för finansiering av åtgärder och samordning

Ta fram förslag på adaptiv modell för hur finansiering av åtgärder och åtgärdssamordning bör ske. Arbetet ska fokusera på fysiska åtgärder i havs- och vattenmiljön som finansieras med anslag 1:11. Utgångspunkten ska vara att skapa ett ökat helhetsperspektiv på bidragshantering för fysiska åtgärder för bättre havs- och vattenmiljö. Inom regeringsuppdraget beaktas främst den strategiska nivån av finansiering. I frågor angående finansiering av fysiska åtgärder behöver arbetet samordnas med regeringsuppdraget *Stärka arbetet med akvatisk restaurering* samt även länsstyrelserna. Modellen bör även beakta annan finansiering än anslag 1:11:

- synergier mellan olika bidrag
- uppväxling av medel samt olika möjligheter till både medfinansiering och att öka mängden icke statliga åtgärdsmedel
- eventuella åtgärdsbehov som inte är finansierade.

Förslaget ska också innehålla förslag på finansiering av HaV:s arbete med nationell åtgärdssamordning, länsstyrelsens arbete med regional åtgärdssamordning, aktörers arbete med lokala åtgärdssamordning samt vattenorganisationers arbete.

4.3 Medel till länsstyrelserna via villkor 4

I HaV:s regleringsbrev för 2024 står i anslagspost 2 villkor 4:

4. Minst 30 000 000 kronor får användas för åtgärdsarbetet mot bl.a. övergödning, vilket kan omfatta bidrag till länsstyrelser för åtgärdsarbetet och att underlätta och stödja arbetet med åtgärdssamordning mot övergödning i kust- och avrinningsområden.

För att stödja ett effektivt åtgärdsgenomförande genom lokal och regional åtgärdssamordning i ett kust- och avrinningsområdesperspektiv under 2024–2026 har HaV lämnat bidrag till länsstyrelserna med totalt 64 015 000 kronor. Bidraget fördelas med 8 001 000 kronor 2024 och 28 007 000 kronor 2025 och 2026. Det övergripande målet med detta bidrag är att skapa förbättrade förutsättningar för lokal och regional åtgärdssamordning och därigenom öka takten i det fysiska åtgärdsarbetet för att uppnå en förbättrad havs- och vattenmiljö. Fokus på åtgärdssamordningen är det frivilliga åtgärdsarbetet, det vill säga åtgärder som inte följer på lagkrav.

Lokal åtgärdssamordning innebär att arbeta på den lokala nivån i ett kust- och avrinningsområde för att skapa fler fysiska åtgärder som förbättrar havs- och vattenmiljön. Primärt fokus ligger på åtgärdsgenomförande och endast till mindre del på åtgärdsplanering och -inventering. Genom samverkan, samordning och konkret stöd till de aktörer som genomför fysiska åtgärder ska åtgärdstakten öka och rätt åtgärder komma på rätt plats. En utökad definition finns i beslutet till länsstyrelserna.

Regional åtgärdssamordning innebär länsstyrelsernas roll på den regionala nivån för att samordna och stödja lokalt åtgärdsgenomförande och lokal åtgärdssamordning. En utökad definition finns i beslutet till länsstyrelserna.

Syftet med bidraget som går till alla länsstyrelser är att:

- Finansiera lokal åtgärdssamordning i alla län för att skapa fler frivilliga åtgärder för en bättre havs- och vattenmiljö i ett kust- och avrinningsområdesperspektiv.
- Finansiera utveckling av den regionala åtgärdssamordningen på länsstyrelserna för att ur ett kust- och avrinningsområdesperspektiv stödja åtgärdsgenomförandet på lokal nivå.

Regeringsuppdraget *Vidareutveckla åtgärdssamordning för avrinningsområden* kommer ta fram förslag på fortsättning av denna satsning på åtgärdssamordning.

5 Ny enhet för åtgärdssamordning

Som en del i att skapa en effektivare åtgärdsprocess genomförde HaV en organisationsjustering våren 2024 genom bildandet av enheten för åtgärdssamordning. På enheten samlas samordningen av de större bidragen för åtgärder som HaV fördelar via anslag 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö till länsstyrelserna: bidrag till lokala vattenprojekt (LOVA), bidrag till kalkning mot försurning, bidrag till restaurering, bidrag till fiskevård, bidrag till arbete mot främmande arter,

bidrag till åtgärdsprogram för hotade arter och livsmiljöer samt medfinansiering av EU-projekt såsom LIFE och Interreg. Enheten ansvarar också för samordning av tre aktuella regeringsuppdrag:

- Vidareutveckla åtgärdssamordning för avrinningsområden,
- Stärka arbetet med akvatisk restaurering samt
- Samordningen av nationell restaureringsplan för akvatiska miljöer, till följd av EU:s nya restaureringsförordning (2024/1991).

6 Fokus under 2025

6.1.1 Övergripande samverkan om regeringsuppdraget

För att inhämta önskemål om vilka behov som finns externt för att vidareutveckla åtgärdssamordningen inleds 2025 med:

- Samverkan med länsstyrelserna med digitalt möte och digital enkät
- Workshops för deltagare på Havs- och vattenmyndighetens konferens Havs- och vattenforum i maj.

De synpunkter som kommer på dessa möten integreras i regeringsuppdraget och styr fortsatt utveckling i arbetsområdena. Fler tillfällen för samverkan kan komma att utvecklas utifrån resultaten av dessa två samverkanssatsningar.

6.1.2 Vidareutveckla processerna för åtgärdssamordning på nationell, regional och lokal nivå

Inom arbetsområdet inleds 2025 med följande:

- Kartläggning av juridiska förutsättningar för åtgärdssamordning utifrån olika myndigheters styrdokument och instruktioner
- Beskrivning av processerna för åtgärdssamordning, inklusive nulägesanalys och utvecklingsbehovet.

Utifrån dessa arbeten, samt resultaten från samverkan via enkäter och workshops, utvecklas arbetsområdets leveranser under resterande del av regeringsuppdraget.

6.1.3 Metod för framtagande av planer i kust- och avrinningsområden

Inom arbetsområdet inleds 2025 med följande:

- Framtagande av koncept för strategiska kust- och avrinningsområdesplaner
- Revidering av koncept utifrån synpunkter
- Förslag på hur Sverige kan arbeta med strategiska kust- och avrinningsområdesplaner (beslut under 2025).

Utifrån dessa arbeten, samt resultaten från samverkan via enkäter och workshops, utvecklas arbetsområdets leveranser under resterande del av regeringsuppdraget.

6.1.4 *Modell för prioritering inom och mellan kust- och avrinningsområden*

Inom arbetsområdet inleds 2025 med följande:

- Vidareutveckling och analys av prioriteringsmetoder/kriterier
- Fastställd testversion av modell med metoder/kriterier för pilotområden (beslut under 2025).

Utifrån dessa arbeten, samt resultaten från samverkan via enkäter och workshops, utvecklas arbetsområdets leveranser under resterande del av regeringsuppdraget.

6.1.5 *Modell för finansiering av åtgärder och samordning*

Inom arbetsområdet inleds 2025 med följande:

- Kartläggning av hur finansiering av åtgärder sker i dagsläget
- Kartläggning av för- och nackdelarna med olika finansieringsformer
- Utvärdera nuvarande system för finansiering och ta fram förslag till ändringar om aktuellt.

Utifrån dessa arbeten, samt resultaten från samverkan via enkäter och workshops, utvecklas arbetsområdets leveranser under resterande del av regeringsuppdraget.